

Remissvar:

Remiss i UKÄ:s projekt om den rättsliga innebörden av studieavbrott

UKÄ dnr 32-00167-24

SFS har erbjudits att lämna sina synpunkter på remissen i UKÄ:s projekt om den rättsliga innebörden av studieavbrott. SFS är en sammanslutning av studentkårer vid Sveriges universitet och högskolor. SFS har ett femtio-tal medlemskårer vilka tillsammans representerar ungefär 390 000 studenter och doktorander.

SFS instämmer överlag i den problembild som Uppsala universitet ger i sin begäran om förhandsbesked.

SFS har erbjudit sina medlemskårer att inkomma med synpunkter. Det har inkommit ett mindre antal synpunkter som tagits i beaktning i nedanstående kommentarer.

Allmänna synpunkter

En frågeställning som lyfts gäller studenter som ska återgå till studier efter att programupplägget har ändrats, exempelvis att vissa kurser har bytts ut. Det kan medföra att studenten måste göra om redan avklarade moment eftersom de har ändrats. Det kan också uppstå frågetecken ifall ett program har förändrats så mycket att det inte längre är "samma" program – och om studenten då har rätt att återvända. SFS har dock ingen uppfattning om hur vanligt detta skulle vara.

En studentkår nämner att lärosätet inte alltid får kännedom om studieavbrott, det vill säga att studenten avbryter studierna utan att meddela detta.

Studieavbrott och studieuppehåll för studentengagemang

Många studentkårsaktiva beviljas studieuppehåll för att kunna genomföra arvoderade uppdrag inom kåren på heltid. Även här kan det uppstå problem med återgång till studier om utbildningarna har ändrats under studieuppehållet.

Studieuppehåll kan bli särskilt problematiskt för internationella studenter. Studentkårerna vittnar om att internationella studenter som tar kåruppdrag får problem med uppehållstillstånd i och med att de formellt inte längre är studenter under uppdragstiden. SFS uppfattar detta som ett hinder för studentinflytande och skulle välkomna om det belystes inom ramen för UKÄ:s projekt.

Status som student

En annan frågeställning som lyfts rör den formella statusen som student under studieavbrott. I HF definieras en student som “den som är antagen till och bedriver högskoleutbildning”, men det är inte självklart att ett tillfälligt studieavbrott exempelvis på grund av sjukdom innebär att personen inte längre bedriver studier.

SFS föreslår att individen ska anses bedriva studier under sjukskrivningsperioden så länge studierna utgör individens huvudsakliga ordinarie sysselsättning. Detta är viktigt eftersom studentkårerna formellt sett endast kan representera studenter, och studentkårerna måste kunna representera de individer som har studieavbrott, exempelvis om det uppstår oenigheter med lärosätet inför återgången till studier.

SFS föreslår också att HF ska tolkas som att individen bedriver studier och har status som student under studieuppehåll för uppdrag i studentkåren. Detta eftersom uppdrag inom kåren har en så nära koppling till utbildningen samt att studentkåren per definition är “en sammanslutning av studenter” vilket gör att kårens företrädare bör anses vara studenter (4 kap 8 § HL). Om det finns utrymme för ett sådant förtydligande, kan det underlätta för kåraktiva i relation till vissa bostadsbolag samt för CSN:s regler om återbetalning.

Särskilt om forskarstuderande

Det är viktigt att särskilt beakta den komplexitet som finns när det gäller doktorander och studieavbrott. Som remissen är skriven görs ingen tydlig åtskillnad mellan avhopp på olika nivåer. När en forskarstuderande hoppar av sina studier föregås det ofta av en gedigen process i vilken handledare och studierektorer är involverade. Det är inte heller så att ett studieavbrott på forskarnivå enbart berör doktoranden i fråga utan det är ett helt doktorandprojekt som avbryts. Det kan därför vara svårt att återuppta forskarutbildning efter ett studieavbrott, exempelvis om handledaren inte finns kvar vid lärosätet. Detta påverkar inte nödvändigtvis de formella rättigheterna att återuppta studierna men bidrar till en ökad komplexitet.

Skyldigheter enligt Arbetsmiljölagen

Termen *studieuppehåll* tycks ofta tillämpas för längre perioder av sjukskrivning.

Enligt arbetsmiljölagen har en utbildningsanordnare vissa skyldigheter i samband med individens återgång till studier efter sjukskrivning. Här ska inte HF:s definition av student tillämpas, utan utgångspunkten bör vara AML:s lydelse “den som genomgår utbildning”.

SFS upplever att en del lärosäten saknar tillräcklig kunskap om dessa skyldigheter och därför finns det anledning att belysa dem inom ramen för UKÄ:s projekt.

Som en bilaga till detta remissvar finns ett utdrag från SFS skrift *SSO-handboken* som sammanfattar vad som gäller kring anpassning vid återgång till studier. Utdraget innehåller även ett avsnitt med kommentarer om rättsläget.

Elsa Berlin
Vice ordförande
elsa.berlin@sfs.se
070-545 70 45

Sebastian Lagunas Rosén
Politisk sekreterare
sebastian.lagunas.rosen@sfs.se
076-870 56 94

Rehabilitering och anpassning i samband med sjukskrivning

Det händer att studenter blir sjuka och inte klarar av att studera på heltid. Det kan då behöva göras anpassningar, för att studenten ska kunna studera på deltid eller göra ett studieuppehåll. Det kan också finnas ett behov av att anpassa studierna *efter* en period av sjukskrivning, för att fasa in studierna på deltid eller ta igen missade moment.

Lärosäten har ett ansvar att hjälpa studenter att återgå till studierna, det som benämns *studieinriktad rehabilitering*:

“Den studieinriktade rehabiliteringen syftar till att den studerande ska kunna återgå till den utbildning som den studerande deltog i innan han eller hon blev sjuk, eller – i den mån den studerande vill det och kan bli antagen till det – till annan utbildning. Studieinriktad rehabilitering måste alltid ske inom ramen för vad som är möjligt med hänsyn till utbildningens mål, innehåll och utformning.

Studieinriktad rehabilitering kan bestå av flera olika åtgärder, exempelvis följande:

- Olika typer av hjälpmedel.
- Anpassningar av studierna.
- Personella resurser, t.ex. stöd av lärare eller mentor.
- Möjligheter till omprov.”¹

Anpassning av studierna bör inbegripa möjlighet att läsa ikapp missade moment såväl som en möjlighet att trappa upp studierna genom att under en period studera på deltid.

Lärosätet bör ha en strategi för hur behov av studieinriktad rehabilitering ska fångas upp. Det kan vara en utmaning för lärosätet att få kännedom om när studenter är sjuka. Till skillnad från på en arbetsplats, så behöver många studenter inte sjukanmäla sig. Många gånger syns sjukskrivningarna därför inte direkt. Istället tar de sig i uttryck i form av att studenter får en orimlig arbetsbörda för att ta igen missade studier och ibland kan det resultera i avhopp. Det bör finnas rutiner för hur studenterna rapporterar in sjukfrånvaro och hur kommunikationen med studenterna ska fungera kring behovet av anpassning.

Det går att föreställa sig två olika strategier för hur behoven av rehabilitering och anpassning ska hanteras: Det ena alternativet är att delegera uppgiften långt ut i organisationen, exempelvis till studierektor eller direkt till kursansvariga lärare. Fördelen med en sådan lösning är att studenten enkelt kan inleda en dialog med ansvariga som också har mandat att genomföra anpassningar i själva utbildningsupplägget. Nackdelen är att det förutsätter att kunskaperna är utbredda i hela organisationen.

Det andra alternativet är att låta studenthälsovården agera som kontakt-nod för studenter med behov av anpassning och rehabilitering. Fördelen är att det blir tydligt för studenten vart

¹ *Ökad trygghet för studerande som blir sjuka* (SOU 2018:9), ss. 15-16.

de ska vända sig och det går att säkerställa att kontaktpersonerna har rätt kunskaper. Nackdelen är att studenthälsan inte på egen hand kan genomföra anpassningar, utan på något sätt kommer ansvariga lärare att behöva kopplas in i ärendet. På det hela taget blir systemet mer komplicerat med studenthälsan som mellanhand.

Båda alternativen har för- och nackdelar. Kanske finns det även andra alternativ. Det behöver ske en diskussion på varje lärosäte om vilket upplägg som ska gälla just där. I samtliga fall är det viktigt att säkerställa att den som ansvarar för rehabiliteringen också har tillräcklig tid och resurser för uppdraget.

Fler detaljer om anpassning av studier finns i föreskriften om [Planering och organisering av arbetsmiljöarbete \(AFS 2023:2\), kap 3: Arbetsanpassning](#). Utöver anpassning vid tillfällig sjukdom, så ska lärosätena erbjuda särskilt pedagogiskt stöd och andra anpassningar till varaktiga funktionsnedsättningar, exempelvis neuropsykiatriska diagnoser. För denna typ av anpassningar, se avsnittet om tillgänglighet.

Kommentar om rättsläget

Många har upplevt att det är oklart hur långt rehabiliteringsansvaret för studenter sträcker sig. En del lärosätesrepresentanter har gjort tolkningen att utbildningsanordnare inte omfattas av samma krav som arbetsgivare, något som delvis kan förklaras av att flera författningstexter har varit väldigt otydliga i detta avseende. På senare år har rättsläget klarnat något, men på grund av de tidigare oklarheterna finns det skäl att i lite mer detalj redogöra för vilket stöd som finns för den tolkning vi här har återgett.

År 2018 publicerades betänkandet *Ökad trygghet för studerande som blir sjuka*, som bland annat tittade på hur långt lärosätenas ansvar för anpassning och rehabilitering sträcker sig. Utredningen noterade att det finns tre typer av rehabilitering: medicinsk, social och arbetslivs-/studieinriktad rehabilitering. Utredningen konstaterade att rättsläget var otydligt men gjorde ändå bedömningen att utbildningsanordnarna enligt gällande bestämmelser har ansvar för den studieinriktade rehabiliteringen av studerande som har drabbats av sjukdom.

År 2020 ersattes Arbetsmiljöverkets föreskrifter om arbetsanpassning och rehabilitering (1994:1) av en ny föreskrift om arbetsanpassning (2020:5). I samband med detta presenterade Arbetsmiljöverket en vägledning om arbetsanpassning, där de bland annat klargör att:

“Även de som genomgår utbildning omfattas av reglerna eftersom de enligt arbetsmiljölagen i vissa delar ses som arbetstagare. Utbildningsanordnare är därför ansvariga för att följa föreskrifterna om arbetsanpassning. Studieverksamheter kan vara utformade på olika sätt och det är alltid utbildningsanordnaren i varje studieverksamhet som i första hand bedömer vilken anpassning som är lämplig att

tillhandahålla för studerande. Det finns även regler i skollagen och högskolelagen som styr arbetsanpassning för studerande.”²

I och med detta blir det tydligt att den tidigare utredningens bedömning var riktig gällande avgränsningen och omfattningen på lärosätenas rehabiliteringsansvar. Det är dock inte tydliggjort på någon detaljnivå och inte heller prövat rättsligt. Därför kan det finnas ett behov att ytterligare förtydliga hur långt ansvaret sträcker sig.

² Arbetsmiljöverket, *Till vem riktar sig föreskrifterna om arbetsanpassning?*
<https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/arbetsanpassning--forebygg-eller-atgarda-sjukfranvaro/vagledning-om-arbetsanpassning/till-vem-riktar-sig-foreskrifterna-om-arbetsanpassning/>
hämtad 2022-11-22.